

บทที่ 3

สิทธิยึดเหนี่ยวตามกฎหมายของต่างประเทศ

ตามที่ได้กล่าวในบทที่ 2 ว่าในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่ว่าด้วยสิทธิยึดเหนี่ยวตั้งแต่มาตรา 241-250 ได้มีการนำบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิยึดเหนี่ยวในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นและประมวลกฎหมายแพ่งสวิสมาเป็นแบบในการร่างเป็นส่วนใหญ่ และประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นและประมวลกฎหมายแพ่งสวิสเองก็ได้อาศัยกฎหมายเยอรมันเป็นแบบในการร่างด้วย ในบทนี้ผู้เขียนจึงขออธิบายถึงหลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิยึดเหนี่ยวที่มีอยู่ในกฎหมายของประเทศเยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์และญี่ปุ่น ดังนี้

3.1 สิทธิยึดเหนี่ยวตามกฎหมายเยอรมัน

กฎหมายเยอรมันมีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องสิทธิยึดเหนี่ยวบัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยแบ่งแยกสิทธิยึดเหนี่ยวออกเป็น 2 จำพวก¹ คือ สิทธิยึดเหนี่ยวทั่วไป (Ordinary Lien) จำพวกหนึ่ง กับสิทธิยึดเหนี่ยวในทางการค้า (Commercial Lien) อีกจำพวกหนึ่ง

3.1.1 สิทธิยึดเหนี่ยวทั่วไป

สิทธิยึดเหนี่ยวทั่วไปมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันบรรพ 2 ว่าด้วยเรื่องหนี้ ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปแห่งหนี้ ลักษณะ 1 การชำระหนี้ มาตรา 273-274 (Book II Law of Obligations, Section 1 Content of Obligations, Title 1 Obligation to Perform, Section 273-274)

ก. หลักเกณฑ์การเกิด

สิทธิยึดเหนี่ยวทั่วไปตามกฎหมายเยอรมันจะเกิดขึ้นเมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 273 ดังนี้

¹ E.J. Schnuster, *The Principles of German Civil Law*, (London : Steven & Sons Limited, 1907), pp. 192-193.

“Article 273 (1) If the debtor has a matured claim against the creditor arising from the same legal relationship upon which his own obligation is based, he may, unless a contrary intention appears from the obligation, refuse to effect the performance due from him until the performance due to him is effected.

(2) Whoever is obliged to hand over an object has the same right, if he has a claim due on account of disbursements incurred in connection with the object, or on account of any damage cause to him by it, unless he has acquired the object by a willful unlawful act.”

(3) The creditor may avoid the exercise of the right of lien by giving security. The giving of security by guarantors is barred.

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

มาตรา 273 (1) หากลูกหนี้มีหนี้ที่ต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้และขณะเดียวกันก็มีสิทธิเรียกร้องที่ถึงกำหนดชำระให้เจ้าหนี้ต้องชำระด้วย หากหนี้้นั้นได้เกิดจากความเกี่ยวข้องในทางกฎหมายอย่างเดียวกัน ท่านว่าลูกหนี้จะปฏิเสธการชำระหนี้ในส่วนของตนไว้ จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ที่ตนควรจะได้รับก็ได้ เว้นแต่จะเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของหนี้้นั้น

(2) บุคคลใดมีหน้าที่จะต้องส่งมอบสิ่งของโดยยอมมีสิทธิเช่นเดียวกัน หากผู้นั้นมีสิทธิเรียกร้องสำหรับค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปเกี่ยวกับสิ่งของนั้นหรือเกี่ยวกับความเสียหายใดๆ ที่ได้รับอันเนื่องมาจากสิ่งของนั้น เว้นแต่จะได้สิ่งของนั้นมาด้วยการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยเจตนา

(3) เจ้าหนี้อาจจะรับการใช้สิทธิยึดหน่วงด้วยการให้ประกันได้ การให้ประกันโดยผู้ค้ำประกันไม่อาจใช้ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายเยอรมันได้แยกหลักเกณฑ์การเกิดสิทธิยึดหน่วงทั่วไปไว้อย่างชัดเจนมากโดยแยกออกเป็น 2 กรณี คือ 1) สิทธิยึดหน่วงอันเกิดจากความเกี่ยวข้องในทางกฎหมาย (Legal Relationship) อย่างเดียวกัน ของหนี้ที่ถึงกำหนดชำระของทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ และ 2) สิทธิยึดหน่วงอันเกิดจากกรณีบุคคลผู้ครอบครองสิ่งของและมีสิทธิเรียกร้องสำหรับค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปเกี่ยวกับสิ่งของนั้นหรือสำหรับความเสียหายใด ๆ ที่ได้รับอันเนื่องมาจากสิ่งของนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิยึดหน่วงอันเกิดจากหนี้ที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวทรัพย์สินโดยตรง

สิทธิยึดหน่วงอันเกิดจากหลักเกณฑ์ความเกี่ยวข้องในทางกฎหมาย (Legal Relationship) อย่างเดียวกันตามกฎหมายเยอรมันดังกล่าว สามารถใช้ได้อย่างกว้างขวางกล่าวคือ แม้ “หนี้” แต่ละรายจะเกิดจาก นิติกรรมหรือสัญญาต่างกัน แต่หากปรากฏว่าทุกเรื่องมุ่งไปทางเดียวกันก็สามารถอ้างสิทธิยึดหน่วงทั่วไปที่จะไม่ชำระหนี้ได้ เช่น นายช่างรับเหมาทำการสร้างทางรถไฟทำสัญญา 3 ฉบับกับบริษัทรถไฟ สัญญาฉบับแรกตกลงเรื่องเจาะถ้ำในภูเขา ฉบับอื่นเกี่ยวกับการสร้างทางและปลูกสร้างสิ่งอย่างอื่นเกี่ยวกับการทำทางรถไฟสายนั้น ภายหลังเกิดมีหนี้เกี่ยวกับสัญญาฉบับหนึ่ง แต่ยอมให้มีสิทธิยึดหน่วงเกิดกับสัญญาฉบับอื่นได้ เพราะทั้ง 3 เรื่องมุ่งไปทางเดียวเป็นเรื่องสร้างทางรถไฟด้วยกัน ถือว่าต่างฝ่ายจะต้องเคารพต่อความมุ่งหวังอันเดียวกันและเชื่อถือไว้วางใจกันในอนาคตปฏิบัติหน้าที่ทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ โดยสุจริต (Bona Fides) เสมอเหมือนกัน² นอกจากนี้หลักเกณฑ์ความเกี่ยวข้องดังกล่าวยังสามารถตีความใช้ถึงกรณีหนี้อันเกิดจากความเกี่ยวข้องในทางสังคมหรือเศรษฐกิจ อย่างเดียวกันด้วย³

ข. ลักษณะของสิทธิยึดหน่วง

จากหลักเกณฑ์การเกิดสิทธิยึดหน่วงทั่วไปในมาตรา 273 ดังกล่าวสามารถจำแนกลักษณะของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปตามกฎหมายเยอรมันได้ ดังนี้

1. เป็นสิทธิที่เกี่ยวกับการยึดหน่วงทรัพย์หรือสิ่งของของลูกหนี้ที่อยู่ใน การครอบครองจนกว่าจะได้รับค่าใช้จ่ายที่เจ้าหนี้ที่ได้ออกไปเกี่ยวกับสิ่งของนั้นหรือสำหรับความเสียหายใด ๆ ที่เจ้าหนี้ได้รับอันเนื่องมาจากสิ่งของนั้น
2. เป็นอำนาจที่ลูกหนี้สามารถปฏิเสธการชำระหนี้ที่ถึงกำหนดชำระใด ๆ หากหนี้นั้นมีความเกี่ยวข้องในทางกฎหมาย (Legal Relationship) อย่างเดียวกันอันมีลักษณะเช่นเดียวกับการไม่ชำระหนี้อันเกิดจากสัญญาต่างตอบแทนที่ฝ่ายหนึ่งมีสิทธิไม่ชำระหนี้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้อันเกิดจากสัญญาจากอีกฝ่ายหนึ่งได้ แต่สิทธิยึดหน่วงสามารถใช้ได้อย่างกว้างขวางมากกว่า โดยรวมถึงกรณีที่หนี้ไม่ได้เกิดจากสัญญาเช่น หนี้อันเกิดจากจัดการงานนอกสั่ง ละเมิด

² N. A. Elekes, *Droit de Retention*, 1929, อ้างในพระสารสาสน์ประพันธ์, “ความสำคัญบางประการเกี่ยวกับเรื่องสิทธิยึดหน่วง”, หน้า 60.

³ E.J. Cohn, *Manual of German Law*, p. 110.

หรือลามิควรรได้ด้วย หากหนึ่งนั้นมีความเกี่ยวข้องในทางกฎหมายอย่างเดียวกันก็สามารถอ้างสิทธิยึดหน่วงไม่ชำระหนี้ได้ เช่น นายช่างรับจ้างทำการก่อสร้างให้กับเทศบาลจังหวัดหนึ่งและได้มีการให้หลักทรัพย์เป็นประกันไว้ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จและได้มีการคิดบัญชีกันเรียบร้อยแล้ว ต่อมาภายหลังมีการเรียกเงินค่าจ้างคืนเพราะมีการชำระหนี้ไปโดยผู้รับไม่มีสิทธิได้รับ ศาลสูงเยอรมันยอมให้ยึดประกันต่อไปได้แม้จะมีได้ตกลงกันใหม่โดยอ้างว่าเป็นเรื่องเดียวกันมีความเกี่ยวข้องกันเป็นต้น⁴ โดยลักษณะดังกล่าวการยึดหน่วงเงินในลักษณะของการไม่ชำระหนี้ก็ถือเป็นการใช้สิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายเยอรมันได้

3. สิทธิยึดหน่วงทั่วไปตามกฎหมายเยอรมันมีลักษณะเป็นเพียงมาตรการอย่างหนึ่งที่กฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ในการที่จะปฏิเสธการชำระหนี้หรือส่งมอบทรัพย์สินมีลักษณะเป็นผลแห่งหนึ่งประการหนึ่งเท่านั้น มิได้มีลักษณะเป็นการประกันหนี้ อย่างเช่นสิทธิยึดหน่วงในทางการค้าแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากผลของสิทธิยึดหน่วงที่จะได้กล่าวต่อไป

ค. ผลของสิทธิยึดหน่วง

ผลของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 274 ดังนี้

Article 274 (1) As against the claims of the creditor the only effect of the enforcement of the right of lien is that the debtor is ordered to perform on receipt of the performance due to him (contemporaneous performance).

(2) By virtue of such a judgment the creditor may pursue his claim by means of compulsory execution without effecting the performance due from him if the debtor is in default with his acceptance.

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

มาตรา 274 (1) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ ผลของการบังคับใช้สิทธิยึดหน่วงคือ ลูกหนี้จะถูกสั่งให้ชำระหนี้ได้ก็ต่อเมื่อลูกหนี้ได้รับชำระหนี้ตอบแทนด้วยเท่านั้น

⁴ พระสารสาสน์ประพันธ์, “ความสำคัญบางประการเกี่ยวกับเรื่องสิทธิยึดหน่วง”, หน้า 58.

(2) โดยผลของคำสั่งศาลดังกล่าว เจ้าหนี้อาจใช้สิทธิขอบังคับชำระหนี้โดยไม่กระทบถึงหน้าที่ที่ตนต้องชำระได้ หากลูกหนี้ได้ประพฤติผิดต่อข้อเสนอนี้ให้ไว้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถสรุปผลของสิทธิยึดหน่วงทั่วไปได้ดังนี้

1. เจ้าหนี้มีเพียงสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้หรือไม่ส่งมอบทรัพย์สินให้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ตอบแทนเท่านั้น ไม่มีสิทธิบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงได้โดยตรงอย่างเช่นสิทธิยึดหน่วงในทางการค้าแต่อย่างใด และในการใช้สิทธิยึดหน่วงของเจ้าหนี้ก็ไม่เป็นผลให้หน้าที่ของเจ้าหนี้ที่ต้องปฏิบัติต่อลูกหนี้ต้องหมดไปแต่อย่างใด อันหมายถึงทั้งสองฝ่ายจะต้องชำระหนี้พร้อมกันในลักษณะ (Comtemporaneous Performance) เท่านั้น

2. สิทธิยึดหน่วงทั่วไปลูกหนี้สามารถให้ประกันตามมาตรา 273 (3) เพื่อให้การใช้สิทธิยึดหน่วงระงับลงได้ ซึ่งต่างจากสัญญาต่างตอบแทนที่กฎหมายไม่ยอมให้มีการให้หลักประกันต่อกันแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญาต่างตอบแทนของผู้สัญญาฝ่ายหนึ่งยอมเป็นเงื่อนไขที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากอีกฝ่ายหนึ่งโดยตรง อีกทั้งหนี้ที่เกิดขึ้นก็ต้องมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด หากกฎหมายยอมให้มีการให้ประกันได้ก็จะเป็นธรรมต่อผู้สัญญาฝ่ายที่ต้องปฏิบัติชำระหนี้

3.1.2 สิทธิยึดหน่วงในทางการค้า

สิทธิยึดหน่วงในทางการค้าตามกฎหมายเยอรมันมีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายการค้าตั้งแต่มาตรา 369-377

ก. หลักเกณฑ์การเกิดสิทธิยึดหน่วง

สิทธิยึดหน่วงในทางการค้าตามกฎหมายเยอรมันจะเกิดขึ้นเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายการค้ามาตรา 369 (1) ดังนี้

“Article 369 (1) A merchant has, on account of due claims which he has against another merchant, arising out of mutual commercial transactions, a right of lien over movable things and securities of the debtor, which come into his possession with the latter’s consent by reason of commercial transactions, insofar as he still has control over them,

especially if by means of bills of lading, shipping bills or warehouse receipts he is able to dispose of them. The right of lien is also established when the ownership of the thing has passed from the debtor to the creditor or has been transferred by a third person acting on behalf of the debtor to the creditor, but retransferred to the debtor.”

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

“มาตรา 369 (1) บุคคลผู้เป็นพ่อค้าผู้มีสิทธิเรียกร้องที่ถึงกำหนดชำระต่อพ่อค้าด้วยกันโดยสิทธิเรียกร้องดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ในทางการค้า ย่อมมีสิทธิยึดหน่วงในสังหาริมทรัพย์และหลักประกันของลูกหนี้ซึ่งได้เข้ามาอยู่ในความครอบครองด้วยความยินยอมของลูกหนี้ ให้อยู่ในความครอบครองต่อไป ซึ่งรวมถึงการครอบครองใบตราส่ง ใบส่งของทางเรือ หรือใบประทวนสินค้าที่เจ้าหนี้สามารถจำหน่ายออกไปได้ และให้ถือว่าสิทธิยึดหน่วงยังคงมีอยู่ แม้กรรมสิทธิ์ในสิ่งของที่ยึดจะได้มีการโอนจากลูกหนี้ไปยังเจ้าหนี้หรือมีการโอนจากบุคคลภายนอกผู้ซึ่งทำการแทนลูกหนี้ไปยังเจ้าหนี้ แต่ต่อมาได้มีโอนกลับมาเป็นของลูกหนี้อีกครั้ง”

โดยบทบัญญัติดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าสิทธิยึดหน่วงในทางการค้าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในทางการค้าระหว่างพ่อค้าด้วยกันเมื่อเจ้าหนี้ซึ่งเป็นพ่อค้าได้มีการครอบครองสังหาริมทรัพย์หรือหลักประกันของลูกหนี้ซึ่งเป็นพ่อค้าด้วยกันและมีหนี้เกิดขึ้นในทางการค้าสาระสำคัญของการเกิดสิทธิยึดหน่วงชนิดนี้คือ เจ้าหนี้ต้องมีการครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้เป็นหลัก หนี้ที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้อง กับทรัพย์สินที่ยึดอย่างเช่นสิทธิยึดหน่วงทั่วไปในทางแพ่งแต่อย่างใด แต่หนี้ดังกล่าวต้องเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นในทางการค้าเท่านั้น⁵

ข. ลักษณะของสิทธิยึดหน่วง

1. สิทธิยึดหน่วงในทางการค้าตามประมวลกฎหมายการค้าเยอรมันเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการยึดหน่วงตัวทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ เช่น A. ซึ่งเป็นพ่อค้าได้จำจ้าง B. ซึ่งเป็นผู้ขนส่งทำการขนส่งสินค้าโดยทางเรือ หาก A. ไม่ชำระค่าขนส่งสินค้าให้แก่ B. B. ย่อมมีสิทธิยึดหน่วงสินค้าไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ค่าขนส่งได้ เป็นต้น สิทธิยึดหน่วงในทางการค้ามิได้หมายความว่ารวมถึงอำนาจที่จะปฏิเสธการชำระหนี้โดยทั่วไปอย่างเช่นสิทธิยึดหน่วงทั่วไปในทางแพ่งแต่อย่างใด

⁵ E.J.Schnuster, *The Principles of German Civil Law*, pp. 192-193.

2. สิทธิยึดหน่วงในทางการค้ามีลักษณะเป็นการประกันหนี้ด้วยทรัพย์สินอย่างหนึ่งดังจะเห็นได้จากผลของสิทธิยึดหน่วงในทางการค้าที่จะได้กล่าวต่อไป

ค. ผลของสิทธิยึดหน่วง

ผลของสิทธิยึดหน่วงในทางการค้าคือ ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้มีสิทธินำทรัพย์สินที่ยึดหน่วงออกขายทอดตลาดได้ โดยกฎหมายได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งในส่วนที่ว่าด้วยจำนองมาใช้โดยอนุโลม กล่าวคือเมื่อเจ้าหนี้ได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้ล่วงหน้าเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์แล้ว หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้ก็มีสิทธินำทรัพย์สินที่ยึดหน่วงออกขายทอดตลาดได้ ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 371(2) แห่งประมวลกฎหมายการค้าเยอรมัน ดังนี้

“Article 371

(2) The satisfaction is effected in accordance with the provisions of the Civil Code concerning pledge. In place of the period of notice of one month fixed by Article 1234 of the Civil Code one week is substituted.

.....”

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

“มาตรา 371

(2) ผลของการบังคับชำระหนี้ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่ว่าด้วยจำนอง แต่ให้บอกกล่าวล่วงหน้าเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์แทนการบอกกล่าวล่วงหน้าตามมาตรา 1234 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งซึ่งกำหนดไว้หนึ่งเดือน”

3.2 สิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายสวิส

กฎหมายสวิสเดิมบัญญัติเรื่องสิทธิยึดหน่วงไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะหนี้ (ค.ศ. 1881) มาตรา 224-228 โดยอาศัยเทียบเคียงหลักจากกฎหมายเยอรมัน ปัจจุบันกฎหมายสวิสได้บัญญัติเรื่องสิทธิยึดหน่วงไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งบรรพ 4 ว่าด้วยทรัพย์สิน ส่วนที่ 2 ทรัพย์สิน สิทธิ ลักษณะ 23 ว่าด้วยจำนอง หมวด 1 จำนองและสิทธิยึดหน่วง ข. สิทธิยึดหน่วง (Book IV Law of Property, Part II Limited Right in Rem, Title XXIII Law of Pledge, Chapter I Pledge and Liens, B. Liens) ตั้งแต่มาตรา 895-898 โดยรวมอยู่ในพวกทรัพย์สินที่จำนองด้วยการให้สังหาริมทรัพย์ยึดถือเป็นประกันกล่าวคือเปลี่ยนจากสิทธิเหนือบุคคลมาเป็นทรัพย์สินแต่หลักการยังคงมีอยู่คล้ายกับ

ของเดิมเป็นส่วนใหญ่และในการร่างบทบัญญัติดังกล่าวก็ได้อาศัยหลักกฎหมายเยอรมันที่ใช้อยู่ในปัจจุบันประกอบด้วย⁶

ก. หลักเกณฑ์การเกิดสิทธิยึดหน่วง

สิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายสวิสจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งสวิสมาตรา 895 (1) ซึ่งบัญญัติว่า

“Article 895 (1) Where a creditor is in possession of movable chattels or securities with the debtor’s consent, he can retain possession of them until his claim is satisfied, provided it is enforceable and by its nature closely connected with the chattel retained.

(2) Such connection is always held to exist where the parties are in trade or business and the possession and the claim arise from their business relations.

(3) The lien extends even over chattels which are not the property of the debtor, provided the creditor took possession of them in good faith, and subject always to the rights of third parties derived from a prior possession.”

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

“มาตรา 895 (1) เจ้าหนี้ผู้ครอบครองสังหาริมทรัพย์หรือหลักประกันด้วยความยินยอมของลูกหนี้ ย่อมมีสิทธิยึดหน่วงสิ่งนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ แต่หนี้นั้นจะต้องถึงกำหนดชำระ และต้องมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดระหว่างหนี้กับสิ่งของที่ยึดหน่วงไว้

(2) หากคู่กรณีติดต่อกันในทางการค้าหรือธุรกิจ ความเกี่ยวข้องดังกล่าวย่อมถือว่ามีอยู่เมื่อมีการครอบครองทรัพย์สินและหนี้ได้เกิดขึ้นเนื่องจากการติดต่อดังกล่าวระหว่างกัน

(3) สิทธิยึดหน่วงครอบคลุมไปถึงสังหาริมทรัพย์ซึ่งไม่ใช่ทรัพย์สินของลูกหนี้ด้วย หากเจ้าหนี้ได้การครอบครองทรัพย์สินนั้นโดยสุจริตทั้งนี้ภายใต้สิทธิของบุคคลภายนอกที่มีอยู่ก่อนการครอบครอง”

⁶ Charles Soldan, *Le Code Federal des Obligation*, 1900, p. 68; Virgile Rossel, *Code Civil, Suisse*, 1921, pp. 225-228; อ้างใน พระสารสาสน์ประพันธ์, “ความสำคัญบางประการเกี่ยวกับเรื่องสิทธิยึดหน่วง” หน้า 22.

โดยบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสิทธิยึดหน่วงตามประมวลกฎหมายแพ่ง
 สวิสถือหลักเกณฑ์การครอบครองทรัพย์สินและการมีหนี้ที่เกี่ยวข้อกับทรัพย์สิน เป็นสาระสำคัญของ
 การเกิดสิทธิยึดหน่วง อย่างไรก็ตามหากเป็นเรื่องในทางการค้าระหว่างพ่อค้าด้วยกัน “ความเกี่ยว
 ข้อ” ระหว่างหนี้กับทรัพย์สินดังกล่าวไม่ใช่สาระสำคัญแต่อย่างใด กล่าวคือเจ้าหนี้มีแต่เพียงการ
 ครอบครองทรัพย์สินและมีหนี้ในทางการค้าต่อกันก็สามารถอ้างสิทธิยึดหน่วงได้แล้ว ซึ่งมีลักษณะ
 เช่นเดียวกันกับสิทธิยึดหน่วงในทางการค้าตามประมวลกฎหมายการค้าเยอรมันที่ถือการครอบ
 ครอบครองทรัพย์สินและการมีหนี้ในทางการค้าต่อกันเป็นหลัก ความเกี่ยวข้อระหว่างหนี้กับทรัพย์สินไม่ใช่
 สาระสำคัญ

ข. ลักษณะของสิทธิยึดหน่วง

1. สิทธิยึดหน่วงตามประมวลกฎหมายแพ่งสวิสมีลักษณะเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับการยึด
 ถือตัวทรัพย์สินเช่น A. จำง B. ซ่อมนาฬิกา ทราบว่า A. ยังไม่ได้ชำระค่าซ่อมนาฬิกาให้แก่ B. B.
 ย่อมมีสิทธิยึดหน่วงนาฬิกานั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระค่าซ่อมจาก A. เท่านั้น สิทธิยึดหน่วงตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งสวิสมีได้หมายความรวมถึงอำนาจการไม่ชำระหนี้อย่างกว้างโดยทั่วไปเช่น
 สิทธิยึดหน่วงทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันแต่อย่างใด

2. สิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายสวิสยังถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้จาก
 การที่บทบัญญัติว่าด้วยสิทธิยึดหน่วงได้ถูกบัญญัติไว้ในส่วนที่ว่าด้วยทรัพย์สิน และมีลักษณะเป็น
 การประกันหนี้ด้วยทรัพย์สินดังจะเห็นได้จากผลของสิทธิยึดหน่วงที่จะได้กล่าวต่อไป

ค. ผลของสิทธิยึดหน่วง

ผลของสิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายสวิส นอกจากเจ้าหนี้จะมีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินเอาไว้
 จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 895 ข้างต้นแล้วเจ้าหนี้ยังมีสิทธินำทรัพย์สินที่ยึด
 หน่วงออกขายทอดตลาดเพื่อเอาเงินมาชำระหนี้ได้เอง เมื่อได้บอกกล่าวแจ้งให้ลูกหนี้ทราบภายใน
 ระยะเวลาอันสมควรแล้ว โดยกฎหมายให้ถือเสมือนว่าเจ้าหนี้ได้รับจำนำทรัพย์สินนั้นไว้ ทั้งนี้เป็นไป
 ตามบทบัญญัติมาตรา 898 (1) ซึ่งบัญญัติว่า

“Article 898 (1) Where the debtor does not fulfill his obligations, the creditor, if
 he is not sufficiently secured, can after previous notice to the debtor sell the chattel over
 which he has a lien, just as if it had been pledged to him.

(2)

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

“มาตรา 898 (1) ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้อย่างครบถ้วน และเจ้าหนี้ไม่ได้รับประกันอันสมควรเพื่อการชำระหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิจำหน่ายทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้เพื่อเอามาชำระหนี้ได้เมื่อได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้แล้ว โดยให้ถือเสมือนว่าทรัพย์สินนั้นได้มีการจำหน่ายให้แก่เจ้าหนี้”

3.3 สิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นได้บัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องสิทธิยึดหน่วงไว้ในบรรพ 2 ว่าด้วยทรัพย์สิน บทที่ 7 สิทธิยึดหน่วง (Book II Real Rights, Chapter VII Rights of Retention) ตั้งแต่มาตรา 295-302

ก. หลักเกณฑ์การเกิดสิทธิยึดหน่วง

สิทธิยึดหน่วงตามกฎหมายญี่ปุ่นจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมาตรา 295 ซึ่งบัญญัติว่า

“Article 295 (1) If the possessor of a thing belonging to another person has any claim which has arisen in respect of such things he may retain it until the claim is satisfied; however, this shall not apply if the claim is not yet due.

(2) The provisions of the preceding paragraph shall not apply if the possession has originated in an unlawful act.”

ซึ่งสามารถแปลได้ดังนี้

“มาตรา 295 (1) ผู้ใดครอบครองทรัพย์สินใดอันเป็นของผู้อื่น และมีหนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น ผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ดังกล่าวก็ได้ แต่ความที่กล่าวมานี้มิให้ใช้บังคับหากหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระ

(2) บทบัญญัติในวรรคก่อนนี้มิให้ใช้บังคับ หากการครอบครองได้เริ่มมาแต่การอันหนึ่งอันใดซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

โดยบทบัญญัติดังกล่าวสิทธิยึดเหนี่ยวตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นจะเกิดขึ้นเมื่อมีข้อเท็จจริงเข้าตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้⁷ 1) เจ้าหนี้มีการครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น 2) หนี้มีความเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของเจ้าหนี้ 3) หนี้ถึงกำหนดชำระ 4) การครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวจะต้องไม่ได้เริ่มมาแต่การอันไม่ชอบด้วยกฎหมายตัวอย่างการเกิดสิทธิยึดเหนี่ยว เช่น ผู้รับจ้างซักรีดเสื้อผ้าที่ยังไม่ได้รับชำระค่าจ้างซัก หรือช่างพิมพ์ที่ยังไม่ได้รับชำระค่าจ้าง หรือผู้ขนส่งที่ยังไม่ได้รับค่าขนส่ง บุคคลเหล่านี้ย่อมมีสิทธิยึดเหนี่ยวเสื้อผ้าที่ซัก รูปภาพที่พิมพ์ หรือสินค้าที่ขนส่งให้อยู่ในความครอบครองต่อไปจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ค่าจ้างที่ค้างชำระเพราะการดังกล่าวได้

ข. ลักษณะของสิทธิยึดเหนี่ยว

1. สิทธิยึดเหนี่ยวตามกฎหมายญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับการยึดถือหรือครอบครองตัวทรัพย์สินที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหนี้ผู้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นและมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินสิ่งนั้น เช่น สิทธิยึดเหนี่ยวของผู้รับจ้างซักรีดเสื้อผ้า ช่างพิมพ์ หรือผู้ขนส่ง ดังกล่าวข้างต้นซึ่งบุคคลเหล่านี้มีสิทธิยึดเหนี่ยวสิ่งของที่อยู่ในความครอบครองจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ที่ค้างชำระได้ สิทธิยึดเหนี่ยวตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมิได้หมายความว่าความรวมถึงอำนาจการไม่ชำระหนี้โดยทั่วไปอย่างเช่นสิทธิยึดเหนี่ยวทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันแต่อย่างใด

2. สิทธิยึดเหนี่ยวตามกฎหมายญี่ปุ่นถือเป็นทรัพย์สินสิทธิอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเป็นการประกันหนี้ด้วยทรัพย์สิน (real securities) อันประกอบไปด้วย จำนอง จำน่า บุริมสิทธิและสิทธิยึดเหนี่ยว⁸ แต่สิทธิยึดเหนี่ยวมีลักษณะที่ค่อนข้างจำกัดกว่าทรัพย์สินประเภทอื่นกล่าวคือเจ้าหนี้มีเพียงสิทธิยึดทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่ยึดก่อนเจ้าหนี้อื่นแต่อย่างใด

⁷ J.E. de Becker, *Annotated Civil Code of Japan*, 1st ed. (Washington D.C.: University Publications of America, Inc., 1979), p. 261.

⁸ Hiroshi Oda, *Japanese Law*, (London : Butterworth & Co (Publishers) Ltd., 1993) p. 171.

ค. ผลของสิทธิยึดหน่วง

ผลของการมีสิทธิยึดหน่วงตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นสามารถสรุปได้ ดังนี้⁹

1. เจ้าหนี้มีเพียงสิทธิที่จะยึดถือทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 295 ดังกล่าวในข้างต้นเท่านั้น เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิบังคับชำระหนี้เือกกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงได้โดยตรงอย่างเช่นจำนำแต่อย่างใด หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เจ้าหนี้ก็ต้องดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลและขอบังคับคดีเือกกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงอย่างเจ้าหนี้สามัญโดยทั่วไป
2. เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่ยึดหน่วงก่อนเจ้าหนี้อื่น ยกเว้นส่วนที่เป็นดอกผลของทรัพย์สินที่ยึดหน่วงซึ่งเจ้าหนี้มีสิทธิจัดสรรเอาชำระหนี้ได้ก่อนเจ้าหนี้อื่นตามมาตรา 297*
3. หากเจ้าหนี้ได้ออกค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงไว้ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้เจ้าของทรัพย์สินชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เสียไปดังกล่าวได้ตามมาตรา 299*

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ J.E. de Becker, *Elements of Japanese Law*, (Washington D.C. : University Publication of America, Inc., 1979), pp. 222-223.

* โปรดดูตัวบทประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ในภาคผนวก ง.

* โปรดดูตัวบทประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ในภาคผนวก ง.